

Fabrique Nostalgique 2029

Thema: Chemische fabrieken

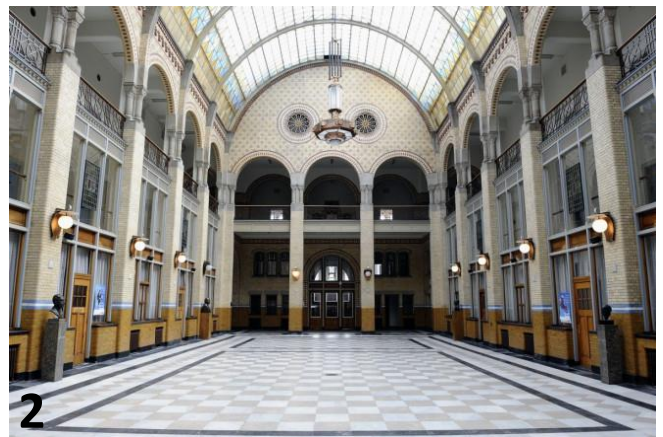
Een uitgave van: <https://fabriekofiel.com>

Januari

	M	D	W	D	V	Z	Z
01	01	02	03	04	05	06	07
02	08	09	10	11	12	13	14
03	15	16	17	18	19	20	21
04	22	23	24	25	26	27	28
05	29	30	31				

1

2

3

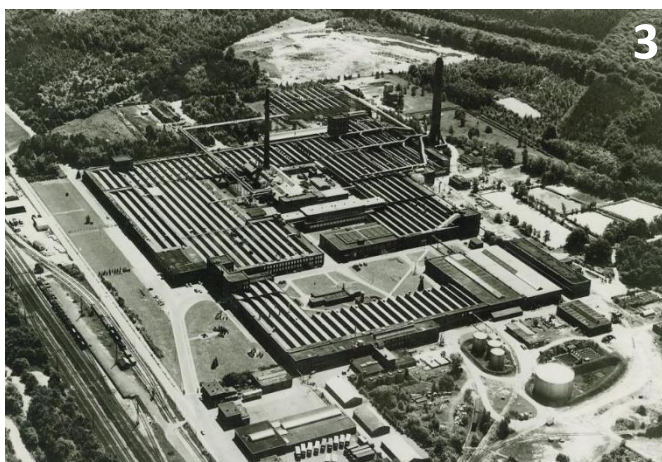

4

Maar liefst drie chemische fabrieken liet J.C. van Marken in Delft bouwen. De Koninklijke Gist & Spiritus Fabriek (1869) produceerde bakkersgist en alcohol en haar monumentale gebouwen zijn tegenwoordig in gebruik bij chemiebedrijf DSM (1,2). Van de Nederlandsche Olie Fabriek (1883), die plantaardige oliën produceerde en later opging in Calvé, zijn alle sporen helaas verdwenen. Het fabriekscomplex waar van 1885 tot 2002 slachtafval verwerkt werd tot gelatine en kleefstoffen doet nu onder de naam 'Lijm & Cultuur' dienst als locatie voor congressen, muziekkuitvoeringen, theatervoorstellingen en festivals (3,4).

Februari

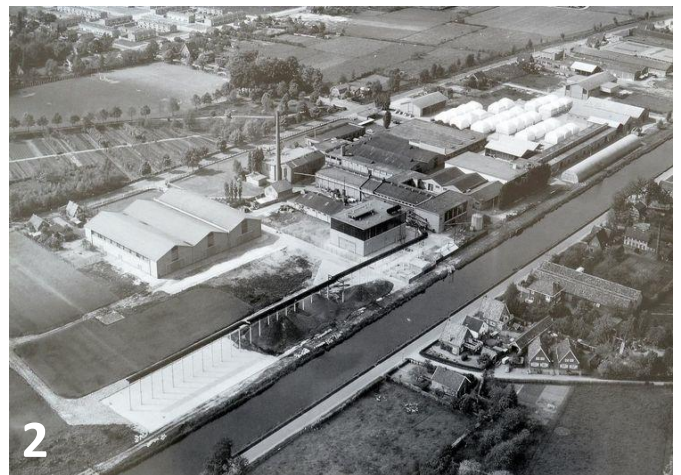
	M	D	W	D	V	Z	Z
05				01	02	03	04
06	05	06	07	08	09	10	11
07	12	13	14	15	16	17	18
08	19	20	21	22	23	24	25
09	26	27	28				

Nadat Jacques Hartogs in 1913 in Arnhem was begonnen met de productie van rayon-garen ontstond al snel een personeelsgebrek. Daarom liet hij in 1922 een tweede fabriek bouwen in Ede, waarheen de werknemers van heinde en verre aangevoerd werden (2,3). De Eerste Nederlandse Kunstzijdefabriek Arnhem (ENKA) groeide uit tot de hedendaagse chemie-multinational AKZO. In Ede bleef men tot 2002 actief, onder andere met de productie van de legendarische ENKA-zeem en –spons. Het industriecomplex heeft inmiddels plaatsgemaakt voor een gelijknamige nieuwbouwwijk, waarin beide schoorstenen en een aantal fabrieksgebouwen behouden zijn gebleven (1,4).

Maart

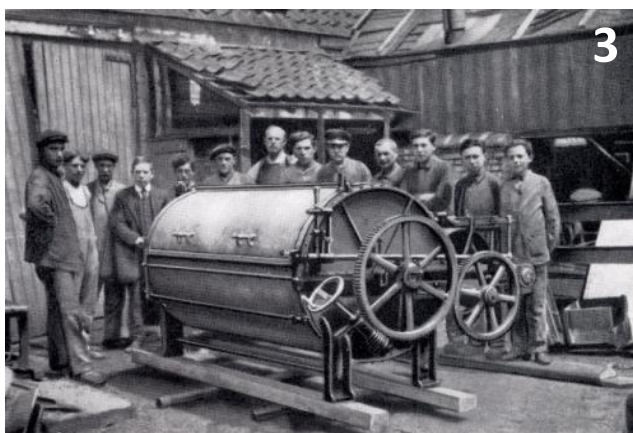
	M	D	W	D	V	Z	Z
09				01	02	03	04
10	05	06	07	08	09	10	11
11	12	13	14	15	16	17	18
12	19	20	21	22	23	24	25
13	26	27	28	29	30	31	

Apotheker Cornelis Jansen bracht in 1920 uit Zwitserland een recept voor een heilzame zalf mee naar Apeldoorn. Hij verkocht het als 'Zwitsal' en ging onder deze merknaam ook andere verzorgingsproducten samenstellen in een fabriek aan het Apeldoorns Kanaal (1,2). Later breidde hij zijn assortiment uit met codeïne en morfine uit de zaadbollen van de papaverplant en cosmetica op basis van Eau-de-Cologne. De 'Zwitsalfabriek' kreeg na sluiting in 2007 nieuwe gebruikers, zoals een kringloopwinkel, trampolinecentrum, bierbrouwerij en skatepark (3,4).

April

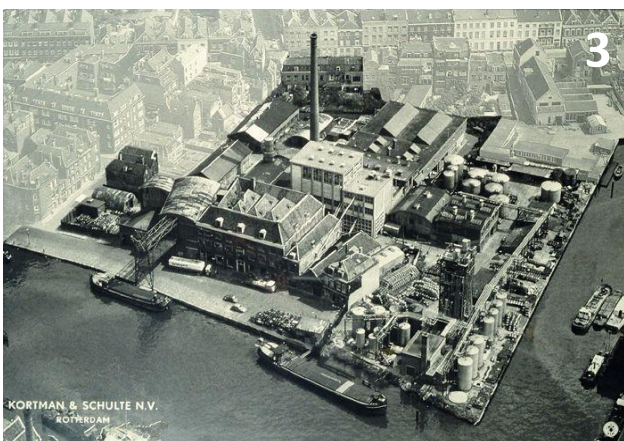
	M	D	W	D	V	Z	Z
13							01
14	02	03	04	05	06	07	08
15	09	10	11	12	13	14	15
16	16	17	18	19	20	21	22
17	23	24	25	26	27	28	29
18	30						

In 1850 stichtte Jules Leirens in Gent een 'Fabrique De Produits Chimiques Agricoles' om kunstmest op basis van superfosfaat en ammoniumsulfaat te produceren. Het benodigde zwavelzuur verkreeg hij door pyriet in ovens te stoken, met kwalijke dampen tot gevolg die in 1895 tot gedwongen sluiting leidden. Daarna was het complex nog een eeuw lang in gebruik bij de firma Emile d'Hooge die er machines bouwde voor wasserijen (2,3). Nu is in de voormalige zwavelzuurfabriek het kantoor van de Oost-Vlaamse afdeling van het Wit-Gele Kruis gevestigd (1,4).

Mei

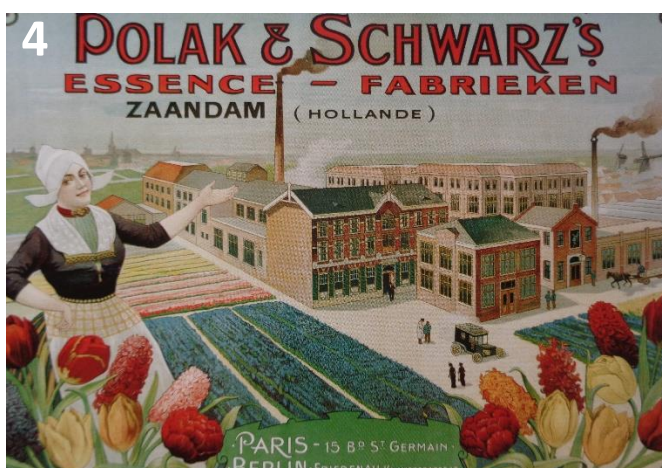
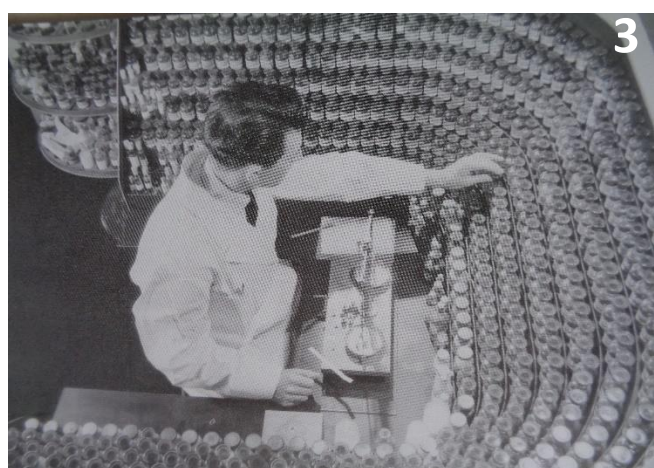
	M	D	W	D	V	Z	Z
18		01	02	03	04	05	06
19	07	08	09	10	11	12	13
20	14	15	16	17	18	19	20
21	21	22	23	24	25	26	27
22	28	29	30	31			

Het zeemagazijn in het Rotterdamse Delfshaven bestond al ruim twee eeuwen toen Constant Kortman en Hermann Schulte er in 1888 een kristalsodafabriek in onderbrachten (2,3). Het werd onder de merknaam 'Driehoek' op de markt gebracht, net als de zeep die men later ging produceren. Het eerste waspoeder met enzymen dat Kortman & Schulte in 1963 introduceerde kreeg bekendheid als 'Biotex'. Bij de ombouw van het zeemagazijn tot appartementencomplex in 2018 trof men op zolder nog de oude sodakuipen aan (1,4).

Juni

	M	D	W	D	V	Z	Z
22					01	02	03
23	04	05	06	07	08	09	10
24	11	12	13	14	15	16	17
25	18	19	20	21	22	23	24
26	25	26	27	28	29	30	

Met aardbeien, kersen en frambozen als grondstoffen was Polak & Schwarz in Zaandam op het eerste gezicht nou niet bepaald een chemische fabriek (4). Maar de extractie- en destillatieprocessen om daar smaak- en reukstoffen uit te winnen behoren onmiskenbaar tot het terrein van de scheikunde (2,3). Bovendien was het bedrijf een van de eerste leden van de VNCI: de Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie. In 1958 ging Polak & Schwarz op in International Flavors & Fragrances (IFF) en het bedrijfsgebouw uit 1930 in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid is sinds 2002 een appartementencomplex met de naam 'Maison d'Essence' (1).

Juli

	M	D	W	D	V	Z	Z
26							01
27	02	03	04	05	06	07	08
28	09	10	11	12	13	14	15
29	16	17	18	19	20	21	22
30	23	24	25	26	27	28	29
31	30	31					

Sommige chemiebedrijven kenden slechts een kort bestaan, zoals Dr. F.C. Stoop in Utrecht dat van 1914 tot 1932 kalisalpeter produceerde (2). Veel langer was de fabriek in gebruik bij de NV Draadindustrie Neerlandia en dit is dan ook de naam die het na de ombouw tot appartementencomplex draagt (1). De Utrechtsche Asfaltfabriek verwerkte vanaf 1880 steenkoolteer d.m.v. destillatie, totdat een verwoestende brand hier in 1918 een einde aan maakte (3). Alleen de productie van asfaltpapier, dakleer en mastiek werd daarna voortgezet. Na de omvangrijke saneringsoperatie van het bedrijfsterrein bleef alleen het voormalige depotgebouw behouden (4).

Augustus

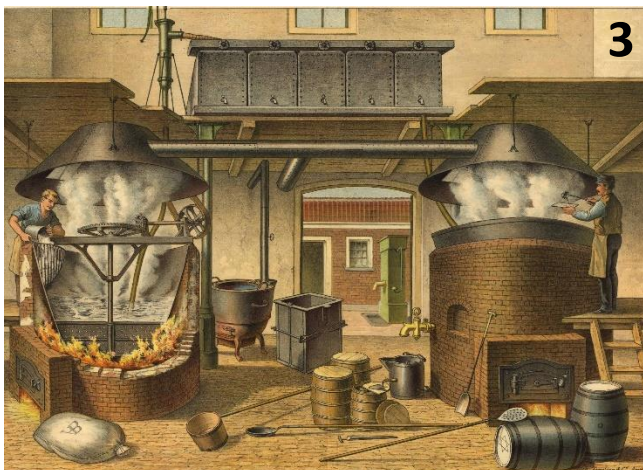
	M	D	W	D	V	Z	Z
31			01	02	03	04	05
32	06	07	08	09	10	11	12
33	13	14	15	16	17	18	19
34	20	21	22	23	24	25	26
35	27	28	29	30	31		

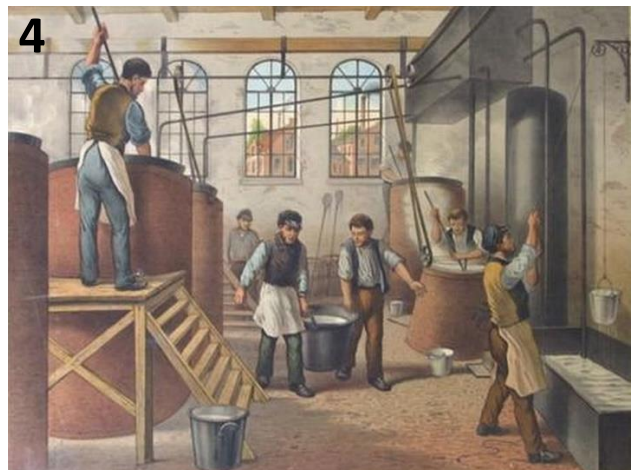
1

2

3

4

Zoals zoveel bedrijven in de Zaanstreek is ook zeepziederij De Adelaar voortgekomen uit een molen. De familie Dekker verwerkte al ruim een eeuw lang tras, potas, stijfsel en blauwsel in molen De Rietvink, toen ze rond 1880 op de productie van groene zeep overstapte (3,4). Enkele jaren later verrees er een modern fabrieksgebouw, dat na een brand in 1906 van een betonskelet voorzien werd (2). Ook de adelaar keerde nadien terug, eveneens in beton. Sinds 2008 heeft kledingconcern 'Vanilia' er haar hoofdkantoor (1).

September

	M	D	W	D	V	Z	Z
35						01	02
36	03	04	05	06	07	08	09
37	10	11	12	13	14	15	16
38	17	18	19	20	21	22	23
39	24	25	26	27	28	29	30

3

„Agfa“-Entwickler

Äußerst bequem in der Anwendung. Zum Gebrauch nur mit gewöhnlichem Wasser zu verdünnen.

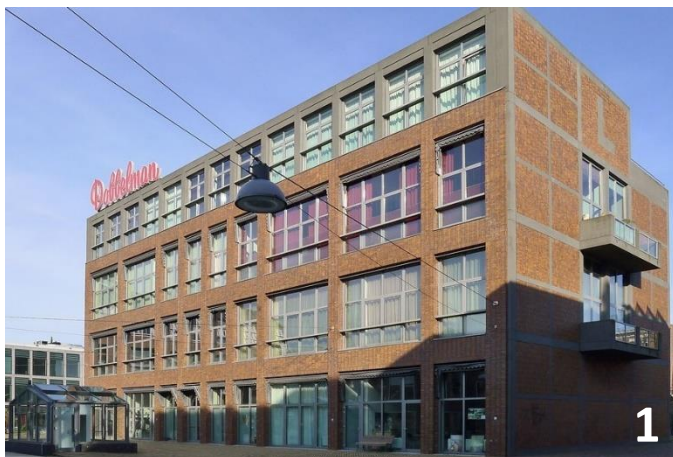
Gleich gut geeignet für Negativ- wie Diapositivplatten, Films, Bromsilber- und Gaslichtpapiere — für Über- wie Unterexposition, für Schalen-, Tank- oder Standentwicklung — für Fachleute wie Amateure — für Aufnahmen jeder Art — für kontrastreiche wie weiche Bilder — **Absolut schleierfrei arbeitend.**

Originalflaschen à $\frac{1}{20}$ $\frac{1}{10}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ Ltr.
Mk. 0,90 1,50 3,— 5,—

Midden 19e eeuw ontdekte men in Duitsland dat kleurstoffen gesynthetiseerd konden worden uit aniline. In 1860 ging Max August Jordan deze chemische verbinding in Berlijn produceren uit steenkoolteer en legde daarmee de basis voor Agfa: de Aktien Gesellschaft Für Anilin-fabrikation (1). Het bedrijf werd later vooral bekend vanwege haar fotografieproducten (3). De oude fabriek is nu onderdeel van 'Factory Berlin', een organisatie die industrieel erfgoed verhuurt, in dit geval aan het project-gebaseerde onderwijsinitiatief 'New School' (2)

Oktober

	M	D	W	D	V	Z	Z
40	01	02	03	04	05	06	07
41	08	09	10	11	12	13	14
42	15	16	17	18	19	20	21
43	22	23	24	25	26	27	28
44	29	30	31				

Nadat in 1895 hun zeepziederij 'Het Anker' in het Nijmeegse centrum was afgebrand lieten de gebroeders Dobbelman een nieuwe fabriek bouwen aan de rand van de stad. Die bracht al snel vernieuwende producten voort zoals 'zelfwerkend' waspoeder, vloeibare zeep en geurige toiletzeep in een luxe verpakking (3). Later voerde men de merknaam 'Castella', geïnspireerd op de Spaans-Castiliaanse herkomst van de olijfolie die als grondstof diende (2,4). Eén van de voormalige fabrieksgebouwen bleef behouden en kreeg een woonfunctie (1).

November

	M	D	W	D	V	Z	Z
44				01	02	03	04
45	05	06	07	08	09	10	11
46	12	13	14	15	16	17	18
47	19	20	21	22	23	24	25
48	26	27	28	29	30		

De oudste chemische fabriek van Nederland die nog actief is staat in Gouda aan de Hollandsche IJssel (1,4). Al in 1858 werden hier door apotheker Van Iterson stearinekaarsen geproduceerd uit dierlijk vet (3). Dit diende ook als grondstof voor zeep en daarom vestigde de familie Viruly er haar zeepziederij 'De Hamer' (2). Beide fabrieken groeiden samen uit tot één oleochemisch industriecomplex, dat al in de jaren tachtig afscheid nam van de kaarsenproductie en nu eigendom is van het Britse bedrijf Croda.

December

	M	D	W	D	V	Z	Z
48						01	02
49	03	04	05	06	07	08	09
50	10	11	12	13	14	15	16
51	17	18	19	20	21	22	23
52	24	25	26	27	28	29	30
1	31						

1

2

3

4

Begin 18^e eeuw maakte Amsterdam vanwege het explosiegevaar een einde aan de buskruitproductie binnen de stadsmuren. Buskruitmolen 'De Krijgsman' verhuisde naar Muiden en 'De Oude Molen' naar Ouderkerk. Beiden werden samengevoegd tot de Koninklijke Nederlandsche Springstoffen Fabriek, later 'Muiden Chemie', met productie van schietkatoen en nitroglycerine in Ouderkerk en rookloos kruit in Muiden. Op het terrein van 'De Krijgsman' ligt nu een gelijknamige nieuwbouwwijk (1,2), terwijl 'De Oude Molen' een kantoorlocatie is (3,4).